

Asia: VN/26268/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot pykälistä (luonnos laiksi vesihuoltolain muuttamisesta) ja säännöskohtaisista perusteluista (luku 7)

Vesihuoltolaitoksen määritelmää esitetään muutettavaksi 3 §:ssä vastaamaan terveydensuojelulain mukaista määritelmää. Tämä on tarpeellinen muutos.

Pykälässä 4 a on tarpeen tarkentaa, että ELY-keskuksen vastuulle kuuluu jatkuvuudenhallinnan valvontatehtävät. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että ELY-keskus valvoisi myös vesihuollosta huolehtimista ja vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintaa. Tällä viitattaisiin lain 9 ja 9 a §:ssä säädettyjen velvoitteiden valvontaan. Lain 9 §:ssä säädettäisiin, että huolehtiminen pitää sisällään mm. talousveden toimittamisen ja jäteveden poisjohtamisen sekä vesihuollon toimintavarmuudesta vastaamisen. Tämä on käytännössä osa jatkuvuudenhallintaa, jonka voisi määritellä vesihuoltolain pykäläkohtaisiin perusteluihin.

Terveydensuojeluviranomaisen roolin kirkastaminen on tarpeen. Vesihuoltolain 4 a §:ään tulee määritellä terveydensuojeluviranomaisen tehtävät tarkemmin siten, että terveydensuojeluviranomaisen tehtävistä säädetään terveydensuojelulaissa ja niihin sisältyy talousvettä toimittavan laitoksen olosuhteiden ja talousveden laadun valvontaa sekä häiriötilanteisiin varautumisen valvontaa ja varautumista yhteistyössä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa. Pykäläkohtaisissa perusteluissa on tarpeen mainita terveydensuojeluviranomaisen tehtäviin varautumisen valvonta silloin, kun se liittyy terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen. Vesihuoltolain 4 a §:n perusteluissa mainitaan, että ”Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittamista koskevan 15 b §:n osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi, että vesihuoltolaitos tiedottaa häiriöstä riittävässä laajuudessa.” Tästä on kuitenkin säädetty myös talousvesiasetuksessa 1352/2015: ”terveydensuojeluviranomaisen on: 3) tiedotettava yhdessä toiminnanharjoittajan kanssa vedenjakelualueen vedenkäyttäjille poikkeamasta, sen merkityksestä terveydelle ja korjaavista toimenpiteistä;”. Perusteluissa onkin tarpeen tuoda esille, että kun häiriötilanteesta aiheutuu mahdollista terveyshaittaa, on tiedotusvastuu ja sen valvonnasta vastaaminen terveydensuojeluviranomaisella.

Muutenkin olisi tarpeen edelleen 4 a §:n pykäläkohtaisissa perusteluissa selkeyttää valvontaviranomaisten rooleja, koska esimerkiksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskus valvovat vesihuoltolain mukaan osittain päällekkäisiä asioita. Mieluiten itse pykälässä, mutta vähintäänkin pykäläkohtaisissa perusteluissa pitää tuoda hyvin selkeästi esille, mitä kukin viranomaisen valvoo, ja samaa asiaa ei saisi valvoa kaksi eri viranomaista. Varautumisen valvonnan osalta on selkeytettävä, mitä tarkoitetaan, että ”kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo toimialallaan --- vesihuoltolaitoksen varautumista”. On tarkennettava, mitä tähän varautumisen valvontaan lukeutuu ja mikä osuus kuuluu puolestaan ELY-keskuksille.

5 a § Vesihuollon kehittäminen kunnassa: 1 momentin mukaan ”kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa. Säännöksen perustelujen mukaan: Kehittämistehtävän toteuttamiseksi tarkoituksenmukaiset yhteistyötahot eivät aina rajoitu vesihuoltolaitoksiin, tukkuvesihuoltolaitoksiin tai muihin kuntiin, vaan tapauskohtaisesti voi olla tarpeen osallistaa myös muita tahoja kuten esimerkiksi pelastuslaitos, hyvinvointialue tai pieniä vesihuoltotoimijoita, jotka eivät ole vesihuoltolaitoksia.” Perusteluissa on tarpeen mainita erikseen myös kunnan terveydensuojeluviranomainen, jotta varmistetaan terveydensuojeluviranomaisen osallistuminen kehitystyöhön. Pykälän 4. momentin mukaan valvontaviranomaisille on varattava mahdollisuus antaa lausunto ennen hyväksymistä. Parempi kuitenkin olisi, että kunnan terveydensuojeluviranomainen otettaisiin jo valmisteluun mukaan.

11 §:n perusteluissa voisi tarkentaa, millaisissa tilanteissa 1 momentin mukaan ”kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä hakemuksesta tarvittaessa kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto.” Kolmannen momentin kirjaus ”edellytyksenä vesijohtoon liittämismuutosten toteuttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi terveydensuojelulain laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävää talousvettä.” ei anna tässä muodossaan sellaista harkintavaltaa, johon terveydensuojeluviranomaisen asiantuntemusta terveyshaitan arvioinnissa käytettäisiin. Pykälän perusteluissa olisi hyvä mainita pienten yksiköiden talousvesiasetus 401/2001, jonka mukaan valvotaan yksityiskaivojen talousveden laatua. Pienten yksiköiden talousvesiasetuksessa käytetään tällä hetkellä termiä laatusuosituksia laatuvaatimusten sijaan.

15 a §:n 1 momentti, Vesihuoltolaitoksen varautuminen häiriötilanteisiin: ”Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on oltava yhteistyössä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, kunnan valvontaviranomaisten, pelastusviranomaisten, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, aluehallintoviraston, sopimuskumppanien ja asiakkaiden kanssa.” Pykälän 1 momentin perusteluihin pitäisi selventää aluehallintoviraston roolia ja mitä aluehallintoviraston tahoja tai tahoja tarkoitetaan: pelastus ja varautuminen -vastuualueella, ympäristölupavastuualueella, ympäristöterveydenhuoltoa vai jotain muuta ja mikä olisi aluehallintoviraston rooli tässä yhteydessä. Lisäksi on otettava huomioon, onko kyseinen rooli

mahdollinen edelleen tulevassa valtakunnallisessa lupa- ja valvontavirastossa, johon tehtävät ovat siirtymässä vuoden 2026 alusta lukien.

Pykäläluonnoksessa 15 b esitetään säädettäväksi: ”Vesihuoltolaitoksen on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle merkittävästä häiriöstä, joka häiritsee tai voi häiritä vesihuoltopalvelujen tarjoamista. Ilmoitusta ei ole kuitenkaan tarpeen tehdä, jos vesihuoltolaitos on tehnyt vastaavan ilmoituksen terveydensuojelulain tai ympäristönsuojelulain nojalla. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen ja ympäristöluvan valvojan on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tietoonsa tulleesta merkittävästä häiriötilanteesta. Vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa häiriöistä riittävässä laajuudessa.” Vastaavasti tulisi säätää ELY-keskukselle velvollisuus tiedottaa sille tiedoksi tulleet merkittävät häiriötilanteet kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Viranomaisten keskinäinen tiedon vaihto parantaa häiriötilanteiden hoitoa. Terveydensuojeluviranomainen voisi tiedoksi tulleissa häiriötilanteissa arvioida, onko kyse terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavasta häiriötilanteesta. Vesihuoltolain luonnoksen kirjaus on ristiriidassa sen kanssa, miten tällä hetkellä voimassa olevassa talousvesiasetuksessa 1352/2015 säädetään: ”Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on ilmoitettava viipymättä: 2) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle sellaisesta talousveden saastumisesta tai laatuvaatimuksen poikkeamasta, jonka epäillään tai on todettu johtuvan raakavedestä”. Näitä on tarpeen yhdenmukaistaa.

Vesihuoltolain 15 b §:n säännöksen perusteluissa puhutaan ilmoittamisesta Etelä-Savon ELY-keskukselle. Tämä olisi hyvä olla mainittuna myös lakipykälässä. Ainakin pitäisi selkeyttää sitä, mille ELY-keskukselle ilmoitetaan: esimerkiksi vesihuollon valvontaviranomaisen tehtäviä hoitavalle ELY-keskukselle.

35 a § Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus, 1 momentti: ”Valvontaviranomaisilla on oikeus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saada tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja muilta viranomaisilta, vesihuoltolaitokselta ja tukkuvesihuoltolaitokselta.” Säännöksen perustelujen mukaan valvontaviranomaisella olisi oikeus saada em. tietoja myös kiinteistön omistajalta tai haltijalta. Näitä ei ole kuitenkaan mainittu 1 momentissa, mikä olisi tarpeen näkyä itse lakipykälässä.

35 a §:n 2 momentti: ”Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella ja sen määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla on oikeus tehtäviensä suorittamista varten: 1) kulkea toisen alueella; 2) päästä paikkaan, jossa harjoitetaan tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa; 3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia.” Säännöksen perustelujen mukaan: ”Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen sekä sen määräämien virkamiesten tai viranhaltijoiden oikeudesta kulkea valvontatehtävässä toisen alueella. Valvontaa varten viranomaisella olisi oikeus päästä myös tiloihin, joissa harjoitettaisiin vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa, kuten vesihuoltolaitokselle tai vedenottamolle. Valvontatehtävää suorittavilla olisi oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia. Valvonnallisessa tarkastuksessa on noudatettava, mitä hallintolain 39 §:ssä säädetään.” Säännöksen perusteluissa ei ole mainittu, miksi oikeus olisi säädetty vain kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. On kovin kankea ratkaisu, jos esimerkiksi kunnan

terveydensuojeluviranomainen tai ELY-keskuksen valvova viranomainen joutuisi pyytämään kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta luvan tarkastukseen. Terveysuojeluviranomaisella on toki terveydensuojelulain 45 §:n mukaiset tarkastusoikeudet. Jos muiden valvovien viranomaisten oikeudet on jätetty vesihuoltolaista pois sen tähden, että niistä on säädetty toisessa laissa, niin se pitäisi tuoda esille perusteluissa.

35 a §:n 3 momentti: ”Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävää tilaa.” Säännöksen perustelujen mukaan ”Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että 2 momentissa tarkoitettuja valvontatoimia ei saisi tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Säännöksen lähtökohtana on, että vesihuoltolain mukaisten tarkastusten tekemiseen ei liity niin painavaa suojeltavaa etua, että valvonnan ulottaminen kotirauhan piiriin olisi perusteltua. Säännöksellä suojatun valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan piiriin eivät kuitenkaan kuuluisi asunnon piha-alue tai muuhun kuin asumiseen käytettävät tilat, koska kyse ei olisi rikoslain suojaamasta kotirauhasta.” Voisiko kuitenkin olla tilanteita, jossa olisi tarvetta tehdä valvontatoimia asuntoon ja jos olisi, niin kuka viranomainen sen voisi hoitaa? Terveysuojelulain 46 §:n 1 momentissa on säädetty: ”Tarkastus tai siihen liittyvä muu valvontatoimi voidaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa muutoin kuin tilan haltijan tai omistajan omasta aloitteesta vain, jos se on välttämätön sen selvittämiseksi, aiheutuuko haltijalle tai muulle tilassa oleskelevalle taikka naapurille terveystahetta.” Tämän voisi mainita pykälän perusteluissa.

Huomiot muista hallituksen esityksen kohdista

-

Muut huomiot

Vesihuoltolakiin tulisi säätää, kuka viranomainen on toimivaltainen pyytämään varavedenjakeluun virka-apua puolustusvoimilta esimerkiksi tilanteessa, jossa:

- kunnan vedensaanti on lamaanutun tai uhkaa lamaanua (vaihtoehtoisista vedenotto- ja verkostoyhteyksistä huolimatta)
- kunnalla/vesihuoltolaitoksella ei ole omaa kalustoa yms. varaveden toimittamiseen ja järjestämiseen eikä uusien vesilähteiden käyttöönottoon nopealla aikataululla sekä
- puolustusvoimilla on käytettävissä/saatavissa riittävästi mm. kuljetus-, porauskapasiteettia jne.

Virka-apua voi pyytää vain viranomainen, jolle on siihen erikseen lainsäädännössä kirjattu oikeus. Lisäksi virka-apua voi lähtökohtaisesti pyytää ko. viranomaiselle kuuluvien tehtävien hoitamiseen.

Voimassa olevan vesihuoltolain 15 a §:ssä säädetään: ”Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on oltava yhteistyössä muiden samaan verkostoon liitettyjen

vesihuoltolaitosten, kunnan, kunnan valvontaviranomaisten, pelastusviranomaisten, sopimuskumppanien ja asiakkaiden kanssa.”

Valmiuslain 1552/2011 44 §:ssä säädetään seuraavasti: ”Yhdyskuntien vesihuollon turvaamiseksi poikkeusoloissa maa- ja metsätalousministeriö voi päätöksellään velvoittaa vesihuoltolaitoksen toimittamaan tai luovuttamaan vettä oman toiminta-alueensa ulkopuolisen vedentarpeen tyydyttämiseksi sekä päätöksellään muuttaa vesilakiin (587/2011) tai sen nojalla myönnettyyn lupaan perustuvaa vedenotto-oikeutta, jos se on välttämätöntä kunnan tai suurehkon kuluttajajoukon vedensaannin turvaamiseksi tai muutoin yleiseltä kannalta merkittävän vesihuoltolaitoksen toiminnan turvaamiseksi taikka muusta näihin verrattavasta painavasta syystä.” Tämä koskee kuitenkin vain poikkeusoloja ja tässä ei säädetä virka-apupyynnön toteuttamisesta.

Häkkinen Tanja
Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Mustakallio Sini
Etelä-Suomen aluehallintovirasto - Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -
vastuualue, Ympäristöterveydenhuoltoyksikkö